

INGVAR S. MELIN: *Våra partier och socialiseringsfrågan*. Meddelanden från Ekonomisk-Socialvetenskapliga Institutionen vid Svenska Handelshögskolan, Nr 16. Helsingfors 1964, 87 s.

Tekijä ilmoittaa tavoitteekseen selvittää puolueittemme suhtautumista sosialisointikysymykseen. Hän tarkastelee tätä ongelmaa toisaalta valtion taloudelliseen yrittäjätoimintaan suhtautumisen, toisaalta »varsinaisen sosialisoinnin» kannalta. Jälkimmäisellä hän tarkoittaa »muutosta omistussuhteissa sekä tuotannon välineiden siirtymistä yhteiskunnan haltuun». Ongelman jakaminen näihin kahteen ryhmään on varmaankin paikallaan. Sosialisointikysymys teoreettisesti perusteltuna yleisenä yhteiskunnallisena reformiväiteenä esiintyy tai on esiintynyt vain ns. vasemmistopuolueilla sellaisessa muodossa, että siihen voidaan kohdistaa laajempaa tarkastelua niin teoreettiselta kuin käytännöllisten toteuttamispyrkimystenkin kannalta. Porvarillisten puolueiden kanta, huolimatta siitä, että niissäkin tiettyjä eroja voidaan osoittaa olevan, on kuitenkin selvitettävissä varsin vähäisin sanoin. Sen sijaan kysymys valtion yrittäjätoiminnasta, joka ei — kuten tekijä aivan oikein toteaa — ole suinkaan täysin identtinen teoreettisesti perustellun sosialisointivaatimuksen kanssa, vaikkakin paljolti siihen yhtenevä, antaa huomattavasti rikkaammat mahdollisuudet läpi koko puolueskaalan ulottuvalle tutkimukselle.

Sosialisoinnin käsitettä kosketteleva niukkasalainen johdantokappale vie kyllä hyvin asiaan, mutta jonkin verran laajempi ja perusteellisemmin alueen käsitteet kartoittava johdanto olisi varmaan ollut tutkimukselle eduksi. Esimerkiksi sosialidemokraattisen ja kommunistisen näkemyksen välinen ero saisi tulla selvemmin esiin, koska se, kuten tekijäkin toisaalta kommunistiseen manifestiin, toisaalta Kautskyyn viitaten antaa ymmärtää, oli melko selväpiirteisesti olemassa jo silloin, kun Suomen puoluelaitos varsinaisesti muovautui.

Tekijä on käyttänyt tutkimuksessaan perinteellistä, pääasiassa historiallisesti kuvaavaa tarkastelutapaa. Tutkimusmateriaalin valinnassa tekijä on osoittanut kiitettävää monipuolisuutta, hän on käyttänyt hyväkseen kaikkia niitä materiaallilähteitä, joita tämän kaltaisessa, toisaalta ideologisiin kysymyksiin, toisaalta puolueiden reaaliseen toimintaan liittyvässä tutkimuksessa kannanmääritysten varaan. Niitä on täydennetty ohjelmakeskusteluja kos-

voidaankin käyttää. Tutkimus rakentuu pääasiassa virallisten ohjelmallisten kevin pöytäkirjatiedoin, osin myös puoluelehdistön sekä haastattelujen avulla. Lehdistön ja haastattelujen osuus jää käytännössä kuitenkin varsin vähäiseksi. Tekijä on täydentänyt tutkimustaan tarkastelemalla myös puolueiden eduskuntatoimintaa tässä kysymyksessä. Eduskuntatapahtumien tarkastelu näyttää muodostuvankin itse asiassa toiseksi, puolueiden ohjelmallisten periaatteiden kanssa rinnakkaiseksi tehtäväksi. — Tutkimuksessa on yksinomaan sosialidemokraattien ja SKDL:n toisen maailmansodan jälkeen asiasta tekemille eduskunta-aloitteille omistettu lähes neljännes. — Tästä ei ole sanottavissa muuta kuin hyvää, sillä eduskuntatapahtumien tarkastelu tekee tutkimuksesta kieltämättä arvokkaamman kuin mitä se vain ohjelmallisiin kannanottoihin rajoittuvana olisi ollut. Näin erityisesti siksi, että käytetty tarkastelutapa on jossain määrin epäsystemaattinen, jolloin asennoitumisten ja niissä havaittujen muutosten tarkastelu ei pakostikaan voi muodostua kovin kiintoisaksi. Eduskunnassa sosialisointikysymyksestä tehtyjen aloitteiden, asiasta käytyjen keskustelujen sekä siihen liittyneiden toimenpiteiden — esim. v. 1946 hallituksen asettaman sosialisointikomitean — tarkastelu sen sijaan kartoittaa erään tärkeän poliittisen kysymyksen oleelliset vaiheet.

Verrattomasti eniten, lähes puolet tutkimuksesta on omistettu sosialidemokraattisen puolueen kannanottojen ja toiminnan tarkastelulle. Yksityisistä ohjelmista ja tapahtumista on eniten kiinnitetty huomiota vuoden 1930 sosialisointiohjelmaan sekä sosialidemokraattisen puoluehallinnon aloitteesta asetettuun, edellä mainitun sosialisointikomitean toimintaan ja vuonna 1952 uudistetun periaateohjelman ilmaisemiin muutoksiin. Sosialidemokraattien vuoden 1930 sosialisointiohjelma pitäytyi vielä selvästi marxilaiseen ideologiaan: porvarillisen valtion puitteissa toteutetun valtiososialismin ilmoitettiin olevan sellainen sosialismin muoto, johon puolue ei pyri. Vain valtiossa tapahtuvan täydellisen valtasuhteiden muutoksen ja sen yhteydessä tapahtuvan kapitalistiluokan tuhoutumisen katsottiin takaavan sosialismin toteutumisen. Runsaan kahden vuosikymmenen kuluessa näkemys ehti kuitenkin jyrkästi muuttua. Tekijä toteaa kehityslinjoja koskevassa yhteenvedossaan, että »Keynes'in ajatukset valtion välttämättömästä puuttumisesta talouselämään on tarjonnut vaihtoehdon sosialisoinnille». »Sosialidemokraatit ovat sosiaalisen turvallisuuden lisääntymisen ja hyvinvointivaltion kasvun mukana vähitellen luopuneet marxismista ja sen ankarista sosialisointivaatimuksista. Samanaikaisesti on kuitenkin sosialidemokraattien parlamentaarinen voima antanut heille mahdollisuuden vaikuttaa kehitykseen valtiokapitalismin linjalla. Tämän kautta puolue on saanut tietyn vaikutusvallan tuotantoon.»

Äärimmäisen vasemmiston kohdalla tekijä tarkastelee vain varsinaisen kommunistisen puolueen asennoitumista ja yksityiskohtaisemmin vain sen viimeisintä, vuoden 1957 periaateohjelmaa. Tekijä kyllä mainitsee v. 1918 ohjelman lyhykäisesti, mikä siitä riittääkin, koska se kosketteli pääasiassa vain

»valtiollis-vallankumouksellisia» kysymyksiä ja puolueen toiminnan yleistä pohjaa. Hämmästyttä herättää sen sijaan se, että vaikka tekijä mainitseekin v. 1920 perustetun sosialistisen työväenpuolueen ja tarkastelee sen toimintaa eduskunnassa, hän ei lainkaan kiinnitä huomiota tuolloin — lähinnä O. W. Kuusisen toimesta — laadittuun seikkaperäiseen, laajaan ja kommunismin historiassa myös kansainvälisiä puitteita ajatellen merkittävään ohjelmadokumenttiin. Sen sijaan esim. Ville Vainion savolaishuumorin höystämää ja ilmeisesti lähinnä vain porvarillisia edustajia ärsyttämään tarkoitettua kuuluisaa ehdotusta »Suomen hallitusmuodon perusteiksi» siteerataan pitkälti. Sosialistisen työväenpuolueen seikkaperäinen ja laaja ohjelmahan koskettelee valtasaltaan juuri käsitystä sosialismista, sosialisoinnista, sen taustasta, tavoitteista ja toteuttamisesta. Siksi sitä ei ilman muuta voida sivuuttaa äärimmäisen vasemmiston asennoitumista tarkasteltaessa. Erikoisen tärkeäksi sosialistisen työväenpuolueen ohjelman tekee se, että Suomen kommunistisen puolueen uuden, v. 1957 laaditun ohjelman tekijät käyttivät sitä suuressa määrin teoreettisena apunaan. Sosialistisen työväenpuolueen ohjelma sisältää ilmeisesti täydellisimmän suomenkielisen esityksen useista kommunistisen näkemyksen ja politiikan peruskysymyksistä, mitä tuohon aikaan ja vielä paljon sen jälkeenkin on kirjoitettu — lukuun ottamatta eräitä marxismin ja leninismin perusteosten käännöksiä.

Tekijä ei myöskään ole tarkastellut lainkaan SKDL:n kannanmäärittelyjä, vaikka kylläkin tämän ryhmän toimintaa eduskunnassa. Menettelyä perustellaan sillä, että kommunistinen puolue dominoi täydellisesti tätä yhteistyöjärjestöä. Tämä on tietenkin yleisesti tunnettu tosiasia, mutta juuri tämän vuoksi SKDL onkin niin kiintoisa tapaus, koska se edustaa erästä marxilaisen ideologian sovellutusta poliittisen toiminnan tasolla. Mihin tämä taso sijoittuu ja erikoisesti, miten se suhtautuu sosialidemokraattisiin ja vasemmistoporvarillisiin näkemyksiin toisaalta ja avoimesti marxilais-leninistisiin näkemyksiin toisaalta, on hyvin kiintoisa ongelma. SKDL:n periaateohjelmahan on suhteellisen suppea ja paljolti kannatustaktillisia näkökohtia silmällä pitäen laadittu, mutta onhan olemassa myös useita erityis- ja toimintaohjelmia, kuten kansallistamissuunnitelma vuodelta 1947 sekä teollistamisohjelma vuodelta 1958. Yleensäkin erityisohjelmista olisi tämän suppean kysymyksen käsittelyssä ollut varmaan hyötyä.

Porvarillisista puolueista on eniten huomiota saanut osakseen maalaisliitto, joka kautta historiansa on eräissä kysymyksissä, erityisesti suhtautumisessaan valtion yrittäjätoimintaan, edustanut muista porvarillisista puolueista, erityisesti kokoomuksesta ja ruotsalaisesta kansanpuolueesta poikkeavaa linjaa. Tekijä toteaa: »Jos porvarillisuudella tarkoitetaan sitä, ettei valtio lainkaan saa harjoittaa omaa yrittäjätoimintaa, vaan että valtion osakeyhtiöt pitäisi purkaa ja niiden osakkeet myydä yksityisille yrityksille, ei maalaisliitto hyväksy sellaista porvarillisuutta». — Kokoomukseen, kansanpuolueisiin ja va-

paamielisten liittoon on luotu lyhyt, mutta oleellisimmat seikat esiin tuova katsaus. Kiintoisa havainto on mm. se, että kokoomus samoin kuin edistyspuoluekin jyrkästi sosialismin vastaisesta asennoitumisestaan huolimatta ovat useaan otteeseen voimakkaasti ajaneet valtion yrittäjätoiminnan laajentamiseen tärkeitä suunnitelmia. Motiivit ovat liittyneet joskus kansallisuus- ja kielikiistoihin, joskus paikallisiin intresseihin. Näitä kysymyksiä ei tutkimuksessa kuitenkaan laajemmin tarkastella, ne tulevat vasta lopussa esiin kiintoisia tutkimusmahdollisuuksia väläyttävinä huomioina.

Kaiken kaikkiaan Melinin tutkimuksesta on todettava, että se lisää merkittäväällä tavalla sitä Suomen poliittisen elämän peruskartoitusta, josta on ollut niin suuri puute. Vaikkakin niin tutkimuksen metodiikkaan kuin eräiden asioiden käsittelyyn voidaan kohdistaa arvostelua, kuten missä tahansa tutkimuksessa, se on myös tutkimuksena kiintoisa. Vaikuttaa siltä, että kyseisen aihepiirin ympärille voitaisiin ja olisi varmaan aiheellista rakentaa laajempikin tutkimus.

Olavi Borg

**YLEISEN VALTIO-OPIN LAITOKSEN JULKAISUSARJOISSA
V. 1964 ILMESTYNEET TUTKIMUKSET**

Acta Politica

Fasc. III Martti Noponen and Pertti Pesonen: The Legislative Career in Finland

Yleisen valtio-opin laitoksen tutkimuksia

No 3 Olavi Borg: Ideologian taantuminen. Eräitä käsitteellisiä selvennyksiä ja tutkimusmahdollisuuksia

No 4 Onni Rantala: Opas vaalitulosten ja -tutkimuksen lähteille

No 5 Pertti Pesonen: The Role of Influentials in Political Communication

Julkaisuja on saatavissa Yleisen valtio-opin laitokselta, Hallituskatu 11—13, Porthania, Helsinki.